

ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В КОНЦЕПЦІЇ МІШЕЛЯ ВІРАЛЛІ

У сучасному міжнародному праві поняття міжнародної організації є одним з найбільш важливих з огляду на їх зростаючу роль як суб'єктів міжнародного права. Безперечно, багато юристів-міжнародників займалися тлумаченням поняття міжнародної організації (з-поміж інших О. В. Буткевич, О. Г. Зайцева, Джеффрі Л. Гудвін, Жорж Фішер), однак варто приділити увагу діяльності провідного дослідника міжнародного права свого часу – Мішеля Віраллі, звернувши увагу на його тлумачення поняття міжнародної організації, її характерних ознак та їх відповідність сучасним підходам.

Відтак, Мішель Віраллі комплексно підходить до самого поняття міжнародної організації, визначаючи її як «асоціацію держав, встановлену угодою між її членами й наділену апаратом постійних органів, на які покладено реалізацію цілі спільного інтересу через кооперацію між ними» [1, с. 228]. Він вказує також на певні специфічні риси міжнародної організації, такі як «міждержавна основа, вольова основа, існування апарату постійних органів, автономія, функція кооперації» [1, с. 228]. Сам автор зазначає, що дефініція, яку він дає, не є загальноприйнятою в юридичній доктрині і що останньої взагалі не існує. У ході аналізу поняття міжнародної організації необхідно приділити увагу кожній з п'яти зазначених професором Віраллі її особливостей та дослідити, чи не втратили (змінili) вони на сьогодні своєї сутності.

По-перше, звернувшись до характеристики міждержавної основи міжнародної організації, можна помітити розвиток цього інституту в часі – від організацій, які об'єднують виключно держави, до таких, що угруповують різні соціальні групи. І хоча сам професор наголошує на відмежуванні міжурядових та неурядових організацій, посилаючись на ст. 71 Хартії ООН, варто звернути увагу не власне на самі організації, а скоріше на характер відносин між ними. Відтак, міжнародні міжурядові (Європейський Союз), неурядові (Грінпіс), спеціальні

(Міжнародний Комітет Червоного Хреста) організації можуть вступати у відносини міждержавного характеру, незалежно від того, чи входять до їх складу суверенні держави.

По-друге, вольовий аспект міжнародної організації отримав дуалістичний опис з боку Віраллі. У роботі «Міжнародне право в процесі становлення» [1, с. 229] він вказує на те, що держави, які вступають до певної міжнародної організації, приєднуються з власного бажання, і залишаються, зазвичай, ті, що не виявили волі вийти з неї. Отже, в цьому полягає вольовий аспект утворення/розформування міжнародної організації. В широкому сенсі він розглянув волю держав у своїй «Світовій організації» [2, с. 15], де зазначив, що «співіснування у межах однієї інституції великих [впливових] держав та майже всіх інших існуючих держав, малих чи великих, друзів чи ворогів, є новим фактором світової політики [на відміну від організацій, що стають інструментом держав із великим воєнним потенціалом]». У цьому випадку йдеться про прийняття рішень всередині організації та узгодження волі держав-членів, а отже – подальше формування волі власне певної міжнародної організації, яка може бути дещо відмінною від волі держав-учасниць. Професор наголошував на тому, що таке явище характерне для сьогодинішнього світового порядку, і що саме воно відрізняє нову міжнародну організацію від такої, де інтерес певної держави (із великим воєнним потенціалом) домінує над волею інших її членів, перетворюючи організацію на інструмент такої держави (наприклад, Організація Варшавського договору). Отже, Мішель Віраллі у різних своїх працях звертався як до зовнішнього прояву волі держав, так і до внутрішнього.

По-третє, наявністю апарату постійних органів міжнародної організації Віраллі відмежовує її від тимчасових конференцій або самітів, де певні оргкомітети або структури утворюються ad hoc. Даною характеристикою міжнародна організація нагадує державу, адже принцип її функціонування як цілісної інституції забезпечується саме існуванням постійно діючих органів із розподілом повноважень та обов'язків. На сьогодні кожна міжнародна організація (міжурядова чи неурядова) має певну структуру органів у різних проявах: Генеральна Асамблея (ООН), Міжнародний секретаріат («Міжнародна амністія»), Конгрес (ФІФА), Європарламент (ЄС) та ін. Незважаючи на таку

різноманітність, апарат постійних органів у будь-якій формі є тією ознакою міжнародної організації, без якої її не можна кваліфікувати як таку.

По-четверте, усі попередні характеристики вказують на деяку відмінність міжнародної організації від держави. Віраллі розглядає автономію як властивість міжнародної організації за міждержавної основи мати власну волю та проявляти її за допомогою дій апарату постійних органів. Саме ця ознака надає міжнародній організації на даному етапі характеристику актора, відмінного від держав-учасниць. У правовій площині професор вбачає прояв цієї властивості у появі власної юридичної особи. І хоча коло суб'єктів міжнародного приватного права буде ширшим за коло суб'єктів міжнародного публічного права, автономна міжнародна міжурядова організація буде входити до кожного (на відміну від, наприклад, неурядової організації).

По-п'яте, розмежування міжнародних організацій за їх функціями та виокремлення двох великих їх груп – організацій кооперації та інтеграції – прояв юридичного мислення Мішеля Віраллі. Правник зазначав, що такий підхід до класифікації міжнародних організацій є властивим тільки для юристів, адже в кінцевій меті та методах їх досягнення вони з юридичної точки зору радикально відмінні.

Виходячи з вищезазначеного, можна стверджувати, що концепція професора Віраллі включає комплексне розкриття поняття міжнародної організації, а також притаманних їй ознак. Більш детальний погляд на кожну з них дає зрозуміти, що вони в повній мірі відбивають сучасне розуміння поняття міжнародної організації, а відтак, їх можна застосовувати як базу для більш глибоких досліджень у майбутньому.

Джерела:

1. MICHEL VIRALLY, Le droit international en devenir. Essais écrits au fil des ans. 1990. Presses Universitaires de France. 508 p.
2. MICHEL VIRALLY, L'organisation mondiale. 1972. Librairie Arman Colin, Paris. 590 p.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Малига В. А.